

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060203

DOM
2020-12-21
Stockholm

Mål nr
F 2606-19

Sid 1 (10)

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Växjö tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2019-02-14 i mål nr F 2618-18, se bilaga A

PARTER

Klagande

1. C L

2. I L

Ombud: D S

Motpart G J

Ombud: Jur.kand. L K

SAKEN

Fastighetsbestämning berörande fastigheterna X och Y i Sävsjö kommun (lantmäterimyndighetens ärendenr F16503) _____

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Med ändring av mark- och miljödomstolens dom punkt 1 undanröjer Mark- och miljööverdomstolen lantmäterimyndighetens beslut den 27 april 2018 i ärende nr F16503 samt återförvisar ärendet till lantmäterimyndigheten för fortsatt behandling.

Dok.Id 1582567

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

2. Med ändring av mark- och miljödomstolens dom punkt 2 befriar Mark- och miljööverdomstolen C L och I L från skyldigheten att ersätta G J för rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen samt förordnar att vardera parten ska stå sina rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen.
  3. Parterna ska vardera stå sina rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen.
-

BAKGRUND

Fastigheten Y som ägs av G J och fastigheten X som ägs av C L och I L, gränsar till varandra. G J ansökte hos lantmäterimyndigheten inledningsvis om särskild gränsutmärkning och därefter om fastighetsbestämning av gränsen mellan fastigheterna. Lantmäterimyndigheten meddelade ett fastighetsbestämningsbeslut som innebar att gränsen är belägen öster om en skogsbilväg. G J överklagade beslutet till mark- och miljödomstolen som ändrade beslutet och angav att gränsen ska gå i rät linje i mitten av skogsbilvägen.

C L och I L har överklagat mark- och miljödomstolens dom.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

C L och I L har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska undanröja mark- och miljödomstolens dom och återförvisa målet till lantmäterimyndigheten för förnyad prövning. C L och I L har även yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska befria dem från skyldigheten att ersätta motpartens rättegångskostnader vid mark- och miljödomstolen.

G J har motsatt sig samtliga yrkanden. Han har hemställt att Mark- och miljööverdomstolen ska fastställa mark- och miljödomstolens dom.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Parterna har till stöd för sin talan i allt väsentligt anfört detsamma som i underinstanserna med i huvudsak följande tillägg.

C L och I L

Mark- och miljödomstolen har valt att, vid bestämning av gränsens sträckning, utgå från den skogsbilväg som enligt uppgift ska ha byggts i anslutning till rågång mellan fastigheterna. Då gränsens sträckning inte har varit utmärkt i mark skulle lantmäterimyndigheten ha gjort en rekonstruktion av gränsen från laga skifteskartan. I och med att rekonstruktion av gränsen inte har skett, vilket det ställs krav på 1 kap. 3 § jordabalken (JB) om utmärkning saknas, skulle mark- och miljödomstolen ha återförvisat målet till lantmäterimyndigheten för förnyad prövning. Mark- och miljödomstolens dom saknar således lagligt stöd, eftersom gränsens sträckning inte har fastställts enligt 1 kap. 3 § JB.

Laga skiftesgränsen har nu rekonstruerats av deras tekniska biträde lantmätaren H S. Han har funnit att gränsen inte är belägen i vägmitt, utan att den är belägen flertalet meter öster om vägmitt. Detta visar att mark- och miljödomstolens bedömning att gränsen går i vägmitt är felaktig då den inte stämmer överens med förrättningskartan från laga skiftet. Vad gäller motpartens utredning framgår att någon mätteknisk rekonstruktion av laga skifteskartans gränsvisning för aktuellt gränssnitt inte har skett. Motpartens utredning och även mark- och miljödomstolens dom bygger endast på antaganden av var gränsen går i terrängen.

Målet bör avgöras genom att mäta in befintlig gränshävd och kända råmärken på sätt som har gjorts av H S och utifrån detta resultat bör målet antingen återförvisas till lantmäterimyndigheten för förnyad prövning eller gränsen fastställas i enlighet med H S inmätning.

Parterna har olika uppfattning om var brytpunkten är belägen, punkten 1 på H S karta. Vid en mätteknisk rekonstruktion av laga skifteskartan med stöd av kända råmärken och på marken befintlig gränshävd stämmer den av H S inmätta punkten 1 exakt med angiven brytpunkt i laga skifteskartan. Den av fastighetsägarna själva uppsatta gränshävden bryter också vid punkten 1. I mark- och miljödomstolens dom har refererats motpartens inställning att brytpunkten borde finnas ca 12-18 m sydväst om punkt 14203 (punkten 1). Nu påstås gränsen vara placerad ca 6 meter sydväst punkten 1 och fortsätta från punkten till en gränssten som inte längre

finns kvar. Som grund för varför gränsstenen är förkommen anføres att markberedning ska ha skett. Någon sådan markberedning har aldrig skett efter avverkning på 1970-talet och C L och I L känner inte till att någon sådan sten funnits.

Gränslinjen mellan punkterna 2 och 3 på H S karta är den mellan Vrigstad och Hjälmteryd som fastställdes rak i samband med ett storskifte på Vrigstad 1808. Punkten 4 ligger ca 6 meter norr om gränslinjen mellan punkterna 2-3 vilket beror på att Hjälmteryd sedan tidigare hade en äng på Vrigstads mark och gränshävden ligger således norr om linjen vilket den även gör på laga skifteskartan som mättes upp 1863. Detta var längst ut på utmarken i båda byarna och i det gamla bondesamhället var marken mindre värd där och upprätthölls oftast inte på samma sätt som den regelbundet brukade jorden.

Avståndet mellan punkten 4 och skärningspunkten mellan linjerna punkterna 2–3 och punkterna 1–4 på kartan är enligt gjorda mätningar 6,23 m. Efter kontrollmätning av H S är hela gränslinjen som redovisas på laga skifteskartan totalt maximalt 592 m lång (dvs. lika med eller mindre än 148 mm mätt på skifteskartan). Avståndet till punkten 1 från skärningspunkten för gränslinjerna punkterna 2–3 och punkterna 1–4 är enligt gjorda mätningar 584,30 meter. Avståndet mellan punkterna 1–4 på H S karta är enligt gjorda mätningar 590,53 meter. Skillnaden i mätning av avståndet mellan punkterna 1–4 direkt på skifteskartan är således totalt maximalt 1,5 meter. Den differensen ligger helt inom felmarginalen för skifteskartans visning, där 1 mm på skifteskartan är 4 meter i verkligheten. Även vid en förskjutning av gränsens brytning åt sydväst med ca 1,5 meter ligger fortfarande gränsen i rak linje öster om skogsbilvägen.

G J

C L och I L påstående om att mark- och miljödomstolens dom saknar stöd i lag är felaktigt. Lantmäterimyndigheten har hållit två sammanträden på de aktuella fastigheterna. Under det första sammanträdet bedömde förrättnings-lantmätaren att man hade funnit en råsten. Fastighetsägarna var överens om att gränsen skulle gå genom råstenen. Däremot var fastighetsägarna inte ense om gränsens

sträckning efter råstenen. Med hänvisning till 1 kap. 3 § JB har därför utmärkning av resterande sträcka skett med ledning av förrättningskarta, handlingar och utifrån de förutsättningar som återfanns under fältarbetet. Lagaskifteskartan har visats upp och diskuterats mellan parterna och lantmäterimyndigheten har även motiverat beslutet om fastighetsbestämning med att utmarkering av resterande sträcka skett med ledning av förrättningskarta, handlingar och de förutsättningar som återfanns under första fältarbetet enligt 1 kap. 3 § JB. Den omständigheten att lantmäterimyndigheten inte uttryckligen anger huruvida gränsens sträckning fastställts utifrån rekonstruktion av gränsens lägesredovisning i laga skiftet utgör inte en allvarlig handläggningsbrist som medför att mark- och miljödomstolens dom ska upphävas.

Hans tekniska biträde M K H har kommenterat H S utredning av fastighetsgränsen. Skillnaden i redovisningen av gränsens läge torde bero på att H S utgått från att den gränssten som finns i punkt nummer 1 på hans karta markerar brytpunkten på gränsen mellan fastigheterna. Enligt M K H är denna sten dock inte utformad på ett sätt som är brukligt för gränsstenar som markerar brytpunkter, utan är istället utformad som en visarsten. Hennes slutsats är därför att det är en sten som visar riktningen mot och är placerad i gränslinjen några meter från brytpunkten. Enligt G J har det funnits en större gränssten lite sydväst om denna visarsten, men den har försvunnit i samband med att ägarna av fastigheten X markberedde inför skogsplantering. M K H vidhåller sin bedömning att gränsen går mitt i skogsbilvägen med den sträckning som framgår av mark- och miljödomstolens dom. Dock menar hon att gränsen söder om det avsnittet inte går igenom punkt VI1 och VI2 utan även där går i vägmitt. Den delen omfattas inte av det överklagade fastighetsbestämningsbeslutet men berörs indirekt genom att den påverkas av läget för den sydliga slutpunkten av det gränsavsnitt som omfattas av beslutet.

De uppgifter som klagandena har åberopat till motbevisande av påståendet om den gränssten som förkommit vid markberedning stämmer inte. Av flygfoto och M K H egna iakttagelser på platsen framgår att det är fråga om ungskog, planterad efter avverkning som utförts betydligt senare än vad klagandena påstår. G J egna beskrivning av stenen stämmer väl överens med utseendet på

en gränssten. Vidare vinner påståendet om avstånden mellan punkten 4 och punkterna 2–3 respektive punkten 1 enligt M K H utredning inte stöd av kartorna i lagaskiftesakten eller storskiftesakterna.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen har avgjort målet utan sammanträde. Mark- och miljööverdomstolen har tagit del av den skriftliga dokumentationen av förhören vid mark- och miljödomstolen. Dokumentationen från synen har lagts fram genom underinstansens ljud- och bildupptagning. Parterna har även åberopat utredningar om gränsens sträckning.

Enligt 14 kap. 1 § första stycket 1 fastighetsbildningslagen (1970:988, FBL) får lantmäterimyndigheten genom fastighetsbestämning pröva frågor om hur fastighetsindelningen är beskaffad. Det innebär bl.a. att lantmäterimyndigheten kan pröva vilken sträckning en fastighetsgräns har och om en sådan gräns över huvud taget finns. 14 kap. FBL innehåller inte några bestämmelser om den materiella grunden för bestämmandet av en gräns sträckning. Bestämmelserna om gränser och vad som är avgörande för deras läge finns i 1 kap. 2–5 §§ jordabalken, JB, och 17–18 §§ lagen (1970:995) om införande av nya jordabalken, JP. Dessa bestämmelser ska således tillämpas vid bestämmande av fastighetsgräns.

För en gräns som blivit lagligen bestämd gäller 1 kap. 3 § JB. I bestämmelsen anges att gräns som blivit lagligen bestämd har den sträckning som utmärkts på marken i laga ordning. Kan utmärkningen inte längre fastställas med säkerhet, har gränsen den sträckning som med ledning av förrättningskarta jämte handlingar, innehav och andra omständigheter kan antagas ha varit åsyftad. Om gränsens sträckning inte utmärkts på marken i laga ordning, har gränsen den sträckning som framgår av karta och handlingar.

Således gäller att när gränsens sträckning har utmärkts på marken i laga ordning så utgör detta gränsens rätta läge. När utmärkningen inte kan fastställas med säkerhet får i stället förrättningshandlingar m.m. avgörande betydelse som bevis för gränsens läge.

Som mark- och miljödomstolen har angett har den i målet omtvistade gränsen tillkommit vid laga skifte som fastställdes den 19 juli 1876 (akt 06-HJM-184). Mark- och miljödomstolen har även konstaterat att det vid förrättningsarbetet har återfunnits en gränssten som parterna var överens om att gränsen skulle gå genom (punkten 14203). Parterna har dock olika uppfattning om vad stenen visar, om det är en råsten i gränsknäet som klagandena menar eller en visare som visar gränsens sträckning som G J hävdar. Han har gjort gällande att gränsens sträckning fortsätter och att skärningspunkten är belägen, som det slutligen påstås, ca 11-12 meter sydväst om denna gränssten. Han har även påstått att där skulle ha funnits en gränssten som förkommit vid markberedning. Detta bestrids av klagandena och något som stöder detta påstående har inte visats. Parterna är även oense om gränsens sträckning i övrigt. Således har gränsens läge inte med säkerhet kunnat fastställas utifrån markeringar i marken. Vad som finns att utgå från vid bestämmandet av gränsen är därför förrättningskarta jämte handlingar, innehav och andra omständigheter som kan vara av vikt för hur gränsens läge åsyftats.

I mark- och miljödomstolens dom har stor vikt lagts vid tillkomsten av en skogsbilväg. Den fråga som ska prövas är dock den vid laga skiftet åsyftade sträckningen av gränsen. Parterna är överens om att det är laga skiftet som ska ligga till grund för gränsens läge. Vilka avsikter fastighetsägarna hade när de många år efter laga skiftet byggde skogsbilvägen får därför anses ha en begränsad betydelse för frågan om gränsens läge. Bevisningen om planeringen av vägbygget kan därför inte, på sätt som mark- och miljödomstolen gjort, användas till stöd för hur gränsens läge vid laga skiftet bestämdes. Vittnesuppgifter om förhållanden för nästan 50 år sedan har också mycket lågt bevisvärde, dessutom framgår det av protokollet från mark- och miljödomstolens sammanträde där de tre åberopade vittnesmålen har refererats att det lämnades olika uppgifter från de vittnen som hördes i mark- och miljödomstolen om hur det gick till när vägen byggdes.

Vad som istället bör avgöra gränsens rätta läge är vad som kan fastställas genom inpassning av laga skifteskartan i förhållande till återfunna gränsmarkeringar inom området. Eventuella stenar eller annat som återfinns i fält får sedan jämföras med den

genom inpassning rekonstruerade gränsen. Enligt 14 kap. 3 § FBL ska lantmäterimyndigheten utreda de omständigheter som är av betydelse för fastighetsbestämningen. Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att det i målet inte framgår huruvida myndigheten för att säkerställa gränspunkternas läge, har utrett gränsens läge genom att rekonstruera dess läge i förhållande till markeringar som tillkommit vid laga skiftet i området.

I Mark- och miljööverdomstolen har parterna presenterat motstridiga utredningar om gränsens belägenhet som utförts av respektive parts tekniska biträde. För att kunna säkerställa gränsens rätta läge finns det därför behov av att en opartisk utredning av gränsen genomförs. Avsaknaden av en sådan utredning från lantmäterimyndigheten utgör en brist i målet. Bristen kan inte utan väsentlig olägenhet läkas i Mark- och miljööverdomstolen. Mot den bakgrunden ska mark- och miljödomstolens dom i saken ändras och ärendet visas åter till lantmäterimyndigheten för fortsatt behandling och bestämmande av gränsen utifrån ett noggrant rekonstruktionsarbete med grund i laga skifteskartan. Vid denna utgång kan G J inte anses vara vinnande part i mark- och miljödomstolen. Det innebär att han därför ska stå sina egna rättegångskostnader där och att C L och I L ska befrias från sin skyldighet att utge ersättning för hans rättegångskostnader.

När det gäller kostnaderna i Mark- och miljööverdomstolen har C L och I L visserligen fått bifall till sitt yrkande att målet ska återförvisas till lantmäterimyndigheten. Eftersom det innebär att en förutsättningslös utredning ska göras av lantmäterimyndigheten kan de dock inte anses vinnande på ett sådant sätt att de ska tillerkännas ersättning för sina rättegångskostnader. Parterna ska således stå sina egna rättegångskostnader även i Mark- och miljööverdomstolen.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättslagmannen Claes-Göran Sundberg, hovrättsråden Roger Wikström, referent, och Lars Olsson samt tekniska rådet Karina Liljeroos.

Föredragande har varit hovrättsfiskalen Linnea Backman.

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2019-02-14
meddelad i
Växjö

Mål nr F 2618-18

KLAGANDE G J

Y

Ombud: Å O

MOTPARTER

1. C L

X

2. I L

X

ÖVERKLAGAT BESLUT

Lantmäteriets beslut den 27 april 2018 i ärende nr F16503, se bilaga 1

SAKEN

Fastighetsbestämning berörande fastigheterna X och Y i Sävsjö kommun

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen ändrar lantmäterimyndighetens fastighetsbestämningsbeslut på sätt som framgår av domskälen och grön linje i bilaga 2. Det ankommer på lantmäterimyndigheten att vidta erforderliga åtgärder med anledning av detta.
2. C L och I L ska solidariskt utge ersättning till G J för hans rättegångskostnad med 239 994 kronor, varav 167 300 kronor avser arvoden, 22 410 kronor avser tidsspillan, 2 564 avser utlägg för resor och 47 720 kronor avser moms. Å beloppet utgår ränta enligt 6 § räntelagen från denna dag till dess betalning sker.

Dok.Id 464820

Postadress

Box 81
351 03 Växjö

Besöksadress

Kungsgatan 8

Telefon

0470-560 100

Telefax

E-post: vxjjo.tingsratt@dom.se
www.vxjotingsratt.domstol.se

Expeditionstid

måndag – fredag
08:00–16:00

BAKGRUND

Efter ansökan från G J påbörjade lantmäterimyndigheten (LM) en förrättning, som från början avsåg särskild gränsutmärkning men som senare övergick till att avse fastighetsbestämning. Efter ett första sammanträde valde G J att återkalla ansökan och LM ställde in förrättningen. Efter överklagan från I L och C L omprövade LM inställelsebeslutet och upphävde sitt tidigare beslut. Därefter fortsatte handläggningen och den 27 april 2018 meddelade LM fastighetsbestämningsbeslut avseende gränsen mellan X och Y i Sävsjö kommun.

G J har överklagat LM:s beslut till mark- och miljödomstolen.

YRKANDEN

G J yrkar i första hand att beslutet upphävs och att mark- och miljödomstolen fastställer att gränsen mellan fastigheterna X och Y ska ha den sträckning som anges i M H K utlåtande den 20 augusti 2018. I andra hand yrkar han att målet återförvisas till LM för bestämning av gränsens läge med utgångspunkt i M H K utredning. I tredje hand yrkar han att målet återförvisas till LM för bestämning av gränsens läge, med utgångspunkt dels i att gränsen ligger i vägmitt och dels i att gränsen norr om vägen fortsätter i samma raklinje tills denna skär gränslinjen som kommer från norost och som går genom punkt 14203. Han yrkar därutöver ersättning för sina rättegångskostnader samt att syn företas i målet.

I L och C L anser att LM:s beslut ska stå fast och motsätter sig att målet återförvisas. De bestrider yrkandet om att de ska ersätta G J rättegångskostnader.

UTVECKLANDE AV TALAN

G J

Det gränssnitt som avses här är det mellan punkterna 14203 och 14315 på förrättningskartan. Gränsen ligger i vägmitt och gränsen fortsätter, norr om vägen, i

samma raklinje tills denna skär gränslinjen som kommer från nordost och som går genom punkten 14203.

På 1990-talet överläts Z till I L och 1997 klövs fastigheten i två lotter, A och B. I förrättningen, akt 0684-404, redovisas gränsen mellan X och styckningslotten A, som senare kom att ingå i Y, som liggande mitt i vägen.

År 1998 köpte han och hans bror den tidigare klyvningslotten A, som vid tidpunkten kallades Xx. Fastighetens gräns mot X redovisades då på det sätt som anges i förrättningsakten, akt 0684-429.

I L och C L har först för ca två år sedan visat tecken på att inte acceptera att gränsen går i mitten av vägen. Förrättningsakten, akt 0684-429, åberopas till stöd för att han under åren 1998-2016 kunnat använda väg och mark utan invändning om överträdelse av gräns eller olovligt nyttjande från ägarna till X.

Efter att tvist uppstått mellan grannarna 2016, såg han sig tvungen att ansöka om särskild gränsutmärkning. Den ansökta förrättningen övergick till fastighetsbestämning. M H K utredning visar på brister i LM:s utredning och bedömningar.

Vid laga skifte borde den aktuella gränsen ha markerats på marken. På lagaskifteskartan har det aktuella gränsavsnittet markerats med en tunn svart linje medan övriga fastighetsgränser har markerats med röd färg. Strax väster om det aktuella gränsavsnittet finns en överkorsad röd gränslinje som vinklar av mot sydväst från den aktuella linjen. Av delningsbeskrivningen i lagaskiftesakten, framgår dock att det är den svarta linjen som är den rätta gränslinjen.

Lantmäteriförrättningen

I PR4 noterades att parterna var överens om att gränsen går genom en råsten som finns i den norra slutpunkten för det aktuella gränsavsnittet (punkt 14203 på förrättningskartan KA1). Däremot återfanns inga andra stenar som med säkerhet kan sägas utgöra gränsmärken i det aktuella gränsavsnittet. Av protokollet (PR4) framgår att utmarkering av gränsen har skett med ledning av förrättningskarta, handlingar och utifrån förutsättningar som återfanns under fältarbetet.

Förrättningslantmätaren har vid lantmåterisammanträde den 15 mars 2018 (PR3) visat på några andra stenar som han har bedömt kunna utgöra markering av gränsen. I de punkter som kallas VI1 och VI2 på förrättningskartan visar han på stenar som han menar utgör visarstenar. Vid sammanträde den 27 oktober 2017 visade förrättningslantmätaren på en sten i norra delen av grustaget som han bedömde vara en visarsten. I protokollet från detta sammanträde (PR1) benämns dess läge som punkt 2. Denna punkt motsvaras i KA1 av gränspunkten 14208.

Egen utredning

Av lagaskifteskartan framgår att gränsen går i rak linje i det avsnitt som nu är föremål för fastighetsbestämning samt att den vinklar av mot nordost norr om detta avsnitt och mot sydväst söder därom. Dessa ändpunkter bör ha markerats med råstenar vid laga skiftet.

Gränssten i den norra änden av det omtvistade gränsavsnittet (i punkt 14203) torde ha satts ut vid det laga skifte då gränsen tillkom. För bestämning av gränsens läge bör därför denna sten användas som utgångspunkt.

I övrigt kan utmärkning av gränsavsnittets läge inte längre med säkerhet fastställas. Enligt reglerna i 1 kap 3 § jordabalken har gränsen därför den sträckning som med ledning av förrättningskarta jämte handlingar och andra omständigheter kan antas ha varit åsyftad.

Enligt lagaskifteskartan har gränsen rak sträckning inom det omtvistade avsnittet. Vid mätning med det digitala verktyget i lagaskifteskartan på LM:s hemsida är avståndet från den norra gränspunkten (punkt 14203) till gränsknäet i södra änden av det omtvistade gränsavsnittet ca 674 meter. Enligt avståndsuppgifterna på den nya förrättningskartan (KA1) är avståndet mellan punkterna 14203 och 14315 sammanlagt 640,9 meter. Det innebär att gränsavsnittets längd är ca 30 meter längre enligt lagaskifteskartan än enligt KA1. Det indikerar att gränsknäet i den södra änden av det omtvistade gränsavsnittet ligger ca 30 meter söder om punkt 14315.

Om gränsens läge enligt lagaskifteskartan passas in på den nya förrättningskartan (KA1) med stöd av det norra gränsknäet (punkt 14203) och gränsens riktning mot nordost från denna punkt samt riktningen på den närliggande gränsen mellan Y och Yy enligt KA1, indikerar det att gränsens läge i det omtvistade avsnittet bör vara längre åt väster än enligt LM:s beslut och att det södra gränsknäet bör ligga ca 40 meter sydväst om punkt 14315. Gränsens läge överensstämmer då väl med skogsvägens sträckning i den omtvistade delen och det södra gränsknäts läge blir då i skogsvägen, strax söder om vägen till grustäktområdet.

De tidigare ägarna av de berörda fastigheterna, hans far och fadern till I L, byggde i början av 1970-talet den skogsväg som löper i nordsydlig riktning längs det omtvistade gränsavsnittet. Fastighetsägarna var då överens om att bygga vägen så att halva vägen hamnade på vardera fastigheten. Hans bror, G J, deltog i arbetet med att bygga vägen. Brodern uppger att man då plockade bort den gärdesgård som tidigare stod i gränsen mellan fastigheterna, eftersom vägen byggdes så att gränsen hamnade mitt i vägen. Om vägen inte byggts gemensamt, så borde det finnas indikationer på ersättning mellan grannarna.

Norr om den punkt där skogsvägen viker av mot nordväst, in på fastigheten X, har fastighetsägarna gemensamt för ca 5-6 år sedan huggit upp gränslinjen och stakat ut den med gula plastkäppar. Man var då överens om att gränsen gick i en rak linje, i förlängningen av den nordsydliga delen av skogsvägen, fram till

gränsstenen i punkt 14203. Plastkäpparna står fortfarande kvar i den då upphuggna gränslinjen.

Det rätta läget för den norra gränspunkten borde vara några meter sydväst om punkt 14203, där linjen av gula rågångskäppar möter gränslinjen som ansluter från nordost. Det har tidigare funnits en större gränssten som inte längre går att hitta och som han misstänker har försvunnit när grannen markberedde för sin plantering. Stenen i punkt 14203 ser inte ut som en råsten som markerar en brytpunkt på gränsen, utan som en visarsten eller utliggare som visar gränsens riktning mellan brytpunkter. Eftersom utliggare sattes 20-30 alnar från råstenar eller gränsrösen, borde brytpunkten finnas ca 12-18 m sydväst om punkt 14203. Genom en sådan justering av den norra gränspunkten av det omstridda gränsavsnittet borde den nord-sydliga delen av detta gränsavsnitt bättre stämma överens med förlängningen av skogsvägens sträckning. Det innebär också att den sydliga ändpunkten av gränsavsnittet förskjuts lite söder ut så att den bättre överensstämmer med den punkt där vägen böjer av mot sydväst.

Vid besök på plats har konstaterats att de stenar (VI1 och VI2) som förrättningslantmätaren har bedömt vara visarstenar, ligger löst på marken och inte är jordfasta som de borde ha varit om de varit visarstenar. De har visserligen sådan form som visarstenar kan ha, men det finns många stenar i området med liknade form och det finns inte tillräckliga skäl att anta att dessa stenar utmärker gränsen. Man bör därför bortse från dessa stenar vid bedömning av gränsens läge. Gränspunkten 14315 är inte en råsten, utan en framräknad punkt.

Den sten som förrättningslantmätaren visade på vid sammanträdet den 27 oktober 2017 och som han beskriver som mekaniskt framtagen i protokollet från detta sammanträde (PR1), ligger, även den, löst på marken. Inte heller denna sten är således någon visarsten från laga skiftet och att man bör bortse även från denna sten vid bedömning av gränsens läge.

Det finns inte heller någon jordfast sten som kan vara en råsten vid den punkt (14315) som förrättningslantmätaren har bedömt vara det södra gränsknäet.

Prospekt framtaget för försäljning av fastigheten C (som senare kom att ingå i Y) visar att säljarens inställning varit att fastigheten Xx har en gemensam skogsbilväg med fastigheten Sävsjö X och att gränsen mellan fastigheterna går mitt i vägen. Vid förvärvet har han och hans bor inte haft någon anledning att utgå från annat än att de förvärvat en fastighet med goda drivningsförhållanden genom dess tillgång till den gemensamma skogsbilvägen, som går längs fastighetens västar gräns. Hade skogsbilvägens inte varit gemensam, så hade affären inte blivit av, då det hade blivit för kostsamt att bruka fastigheten utan tillgång till väg.

Sammanfattningsvis kan följande slutsatser dras av egen utredning och av från Landsarkivet inhämtade handlingar. Utstakningen av den kommande vägens sträckning utfördes 1968 av Skogsvårdsstyrelsens (SVS), vars företrädare på de till arbetsplanen hörande profilritningar noterat att vägen följer rågång mellan Hjälmseryds Södergård/Norregård och att vägen är stakad i vägmitt. Då de dåvarande ägarna till de till varandra gränsande fastigheterna A och B ansett sig ha ett starkt gemensamt intresse av att förbättra möjligheterna till modernt skogsbruk genom ökad framkomlighet till sina respektive skogsfastigheter, har de 1970 ingått en frivillig överenskommelse om ansökan om bidrag till och planläggning av en skogsbilväg om 1 775 m som skulle följa rågången mellan A och B.

Överenskommelsen följdes av en ansökan om bidrag som kom att beviljades av SVS i februari 1970. I ansökan har de tidigare fastighetsägarna uttryckligen angivit att vägföretaget planerades utgå från riksväg 30 vid Björkelund och skulle följa rågången mellan A och B.

Mot bakgrund av det anförda och med hänsyn till vad som i övrigt åberopats i målet, kan det inte råda någon tvekan om att den sträckning på skogsbilvägen som G J tillsammans med ombud och tekniskt biträde visat för mark- och miljödomstolen och motparter i samband med synen den 30 november 2018, utgör den faktiska gränsen mellan fastigheterna X och Y, att gränsen går i vägens mitt samt att gränslinjen norr om skogsvägen bör ligga längre väster ut eftersom den norra gränspunkten egentligen bör ligga sydväst om punkt 14203.

Grustäkten på Y var inte i drift när skogsvägen byggdes. Tillstånd erhöles först 1997. Grustäkten spelade alltså ingen roll för vägens tillkomst.

Han yrkar ersättning för sina rättegångskostnader med 239 994 kronor, varav 167 300 kronor avser arvoden, 22 410 kronor avser tidsspillan, 2 564 avser utlägg för resor och 47 720 kronor avser moms.

I L och C L

Kartan i den förrättningsakt som avser fastighetsreglering, har de aldrig sett förut.

De har aldrig ifrågasatt gränsen. När lantmäteriförrättningen inte gick som G J ville, så återkallade han ansökan om förrättning och nu beskyller han dem för att ha satt upp en bom på hans mark. Det är helt fel.

Vägen planerades i slutet av 1960-talet av bl.a. I L far och skulle byggas till förmån för skogsbruket. Tidigare hade man använt små hästvägar. Bygget blev dock fördröjt av Luciastormen och vägen byggdes först 1970. Den slutbesiktigades 1971, det har de papper på. Hennes far har berättat att det gemensamt med grannen bestämdes att vägen skulle gå där det var lättast och mest ekonomiskt och det blev på X. Det var stenigt och bergigt på Y.

Gränsen sträcker sig, enligt gränsmarkeringar, i gränslinjen ca 1,8 km i nordlig riktning, i nära anslutning till skogsbilvägen men inte i väg. Vägen byggdes av dåvarande ägare av fastigheterna X och Xxx på lämplig skogsmark, oberoende av gränsdragning men i nära anslutning till gräns utan att skada gränsmarkeringar. Avståndet mellan gräns och väg varierar mellan ca 4 m och 15 m, enligt LM:s uppmarkerade gamla gränsstenar, och vägen fortsätter på X de sista 2 km.

Det är inte ovanligt att det förekommer felaktigheter i fastighetsprospekt. Därför har även vid försäljningen av Xx angivits att ”en plan kan vara behäftad med osäkerhet” och att den ”ej kan ställas till grund för talan i domstol”. För köparen gäller även undersökningsplikt.

Vid vägbyggen som det här stakades vägmitt enligt arbetsplan. Vidare följdes riktningen vid sidan om rågång, men man fick inte förstöra gamla rågångsmarkeringar. Därtill ska marken vara lämplig att bygga på. Man gick t.ex. inte på berget som ligger på gränsen. Troligtvis flyttades vägen 15 m åt väster, som det står i arbetsplanen att man skulle göra om berg påträffades. Vägbyggnationen innebär ingen gränsbestämning. Felaktiga påståenden från ovetande kan inte och ska inte flytta en gräns. Någon markberedning har heller inte utförts på fastigheten X.

Det har aldrig varit några diskussioner om vägen. G J har kunnat använda den precis som han har velat. De satte upp kedjor vid vändplanen, vid punkterna 14205 och 14206, eftersom de hade problem med buskörning.

Det stämmer inte att G J far var med och byggde vägen och hon kan inte minnas att det ska ha stått en gärdesgård i gränsen.

De ifrågasätter att en enda sten ska vara gällande och övriga fel. Då behöver man ju inte ha någon förrättning, utan kan bara titta på en karta och peka var man tycker att gränsen ska gå.

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen har den 30 november 2018 hållit sammanträde och syn i målet.

Utredningen i målet

Vittnesförhör har hållits med G J, C G och S P. Därutöver har parterna åberopat diverse skriftlig bevisning.

Fastighetsbestämningen

Av 14 kap. 1 § 1 stycket fastighetsbildningslagen (1970:988), FBL, framgår att LM får genom fastighetsbestämning bland annat pröva frågor om hur fastighetsindelningen är beskaffad och här i inbegripes att bestämma fastighetsgränser. Vid bestämning av gränser som blivit lagligen bestämda gäller reglerna 1 kap. 3 § jordabalken. Dessa säger att gränsen har den sträckning som utmärkts på marken i laga ordning. Kan utmärkningen inte längre fastställas med säkerhet har gränsen den sträckning som med ledning av förrättningskarta jämte handlingar, innehav och andra omständigheter kan antas ha varit åsyftad.

Den aktuella gränsen mellan X och Y har till-kommit vid laga skifte som fastställdes den 19 juli 1876, akt 06-HJM-184. Den aktuella gränsen har på skifteskartan redovisats i två olika lägen, men vid kontroller i skifteshandlingarna och kontrollmätningar på tillgängligt kartmaterial rådet ingen tvekan om att det den svarta gränslinjen som gäller och inte den överkorsade röda linjen.

Vid den företagna synen var parterna överens om att stenen vid punkt 14203 på förrättningskartan var en gränssten. Det råder dock olika uppfattning om denna sten är en råsten i gränsknätet eller en visare som visar gränsens sträckning.

Det klaganden framför om att ett framtaget prospekt för försäljning av Xx ska ha betydelse för gränsens sträckning kan starkt ifrågasättas. Prospektet bygger på uppgifter som säljaren lämnat till den mäklare som upprättat prospektet.

Detta kan inte ha någon rättsverkan när det gäller gränsens läge i väster eller att den ska anses gå mitt i vägen. Av prospektet framgår för övrigt endast att fastigheten har gemensam skogsbilväg med fastigheterna X och C.

Klaganden har även lämnat in handlingar från när skogsbilvägen byggdes. Av dessa framgår att det är skogsvårdsstyrelsen som har projekterat vägen och upprättat arbetsplanen. Vidare står det att den nya skogsbilvägen ska följa rågången mellan Hjälmserids Södergård/Norregård. De dåvarande fastighetsägarna synes ha varit helt överens om att bygga vägen. Båda fastighetsägarna har skrivit under entreprenadkontraktet och även gemensamt ansökt om statsbidrag. Det finns inte någon stans i handlingarna nämnt att vägen skulle ges en annan sträckning än i den gemensamma fastighetsgränsen. Om vägen skulle lagts väster om gränsen skulle det finnas något i handlingarna som hade reglerat ersättningen för den upplåtta marken och även hur vägen skulle kunna nås från öster via t. ex. servitutsupplåtelse. Allt talar för att dåvarande fastighetsägare var överens om att förlägga den nya skogsbilvägen i den gemensamma gränsen. Detta styrks även av de uppgifter vittnet G J lämnat. I handlingarna står att ”Påträffas berg skall balansen höjas”. Med detta avses att massbalansen ska höjas och inte att väglinjen ska flyttas eller sidoförskjutas.

Vid synen visades den av LM beslutade gränsen och den sten, punkt 14208, som LM angett som en visare. Domstolen konstaterar att det inte är fråga om någon visare och att stenen ifråga inte har någon avgörande betydelse för bestämning av gränsen.

Sammantaget finner mark- och miljödomstolen att gränsen mellan X och Y ska gå i rät linje i mitten av skogsbilvägen. Detta innebär att punkten 14203 inte ska utgöra ett gränsknä utan att knäet ska förskjutas i sydvästlig riktning och utgöra skärningspunkten mellan förlängningen av skogsbilvägens mitt och förlängningen av gränsen från norr. I söder kommer gränsknäet att hamna i förlängningen av skogsbilvägens mitt och söder om punkten 14315, men

norr om punkten VI2. Det ankommer på lantmäterimyndigheten att vidta erforderliga åtgärder med anledning av detta.

Rättegångskostnader

Av 16 kap. 14 § FBL framgår att mark- och miljödomstolen får efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna, besluta att sakägare som förlorar målet ska ersätta annan sakägare dennes rättegångskostnad. I övrigt ska 18 kap. rättegångsbalken (RB) tillämpas i fråga om rättegångskostnader. Av 18 kap. 1 § RB framgår att part som tappar målet ska ersätta motparten för hans rättegångskostnad. I detta fall är G J att anse som vinnande part, varför C L och I L ska ersätta honom för hans rättegångskostnad.

C L och I L har inte ifrågasatt storleken på yrkad ersättning för G J rättegångskostnad. Domstolen finner, med hänsyn till den utredning som förevarit i målet, att yrkat belopp är skäligt och ska därmed dömas ut.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 3 (MMD-02)

Överklagande senast den 7 mars 2019.

Anders Enroth

Mats Jansson

I domstolens avgörande har deltagit f.d. rådmannen Anders Enroth, ordförande, och tekniska rådet Mats Jansson. Föredragande har varit beredningsjuristen Nina Knobloch Blomqvist.